

Oslo, 9. august 2018
Journalnr. 172/2018 Vår ref: HT/STE

Høringsuttalelse til Tilbudet til barn og unge med særskilte behov, rapport fra ekspertgruppe ledet av Thomas Nordahl

Norsk psykologforening er enig i flere av intensjonene i rapporten, men mener at:

- a. Virkelighetsbeskrivelsen og kunnskapsgrunnlaget er utilstrekkelig, mangelfullt og unyansert
- b. Rettighetene etter opplæringsloven paragraf 5-1 bør beholdes
- c. Det er kompetanse- og ressursmangel i skolen og behov for bedre organisering

A) Unyansert og utilstrekkelig virkelighetsbeskrivelse og mangelfullt kunnskapsgrunnlag

Rapportens virkelighetsbeskrivelse fungerer som premisser for utvalgets overordnede budskap om manglende inkludering og at dagens ordning med rett til spesialundervisning ikke fungerer godt nok. Psykologforeningen mener imidlertid noen av premissene i rapporten ikke gir et godt nok bilde av dagens situasjon.

Spesialundervisning og arbeid med sakkyndige utredninger:

Det er et premiss i rapporten at ansatte i PPT bruker 50 prosent av sin tid til skriving av sakkyndigvurderinger, 30 prosent til utredning, det vil si totalt 80 prosent av arbeidstiden. Dette brukes videre som et argument for at det er behov for tiltak som vrir tidsbruken mot tiltak og tjenester som kommer elevene direkte til gode. Mange av våre medlemmer kjenner seg ikke helt igjen i denne virkelighetsbeskrivelsen. Det er viktig å påpeke at tallgrunnlaget ser ut til å stamme fra en rapport fra 2013 som et grunnlag for en etter- og videreutdanningsstrategi for PP-tjenesten, hvor målet delvis var å endre på dette (SEVU -PPT). Det blir etter vårt syn en unyansert virkelighetsbeskrivelse å legge disse dataene til grunn når vi ikke vet den eventuelle innvirkningen den etterfølgende strategien kan ha hatt de fem årene som har fulgt etter.

Det vises i rapporten til at elever med spesialundervisning ofte har lav trivsel og arbeidslyst, og svake relasjoner til medelever. Det kan se ut som man her konkluderer med at spesialundervisning bidrar til eller forårsaker disse problemene, og på denne måten virker mot sin hensikt. Man skal være ytterst forsiktig med å trekke konklusjoner om årsaker i slike sammenhenger. Det er viktig å være klar over

at bakenforliggende årsaker kan føre til slike problemer, uten at det trenger å ha noe med spesialundervisningen som sådan å gjøre.

Barn og unges behov må være utgangspunktet og førende for tilbudet til barn og unge med særskilte behov. Hjelp og støtte skal komme så tidlig og raskt som mulig der barnet og eleven er. Det blir trukket fram at for mange elever blir problemer oppdaget for sent. For en del elever er nok dette riktig. Samtidig må det også understrekes at mange vansker først komme til syne når barn blir eldre og at man således ikke kan forvente at tiltakene skulle blitt satt inn tidligere.

Inkludering:

Prinsipp om *inkluderende fellesskap* bør være retningsgivende. Utvalget trekker generelle konklusjoner om gruppen barn og unge som mottar spesialundervisning, og peker på manglende inkludering for denne gruppen. Det skjer uten at det kommer tydelig nok fram at dette er en svært sammensatt gruppe med store individuelle forskjeller når det gjelder behov og muligheter. Det er vanskelig å legge til grunn objektive kriterier for når inkludering oppnås da opplevelsen av å være inkludert vil variere fra elev til elev. I noen tilfeller vil inkludering kunne innebære fellesskap med andre enn medelever i en ordinær klasse. Andre vil ha behov for f.eks. mindre grupper eller mulighet til å trekke seg tilbake. Det gis få eksempler på hvordan alternativ opplæring kan organiseres. Eksempelvis for små barn med autisme, og barn med funksjonshemninger som har behov for å trekke seg tilbake når de blir slitne.

Et sentralt overordnet spørsmål er om samme kompetansemål skal gjelde alle elever. For høye forventninger kan ha like store negative konsekvenser for en person som lave. Det blir en for enkel og unyansert påstand som legges til grunn under avsnittet «Funn og konklusjoner» s. 216: «*De faglige og kognitive forventningene til barn og unge som mottar spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning, er lave* (Haug, 2017)». En fordel ved å ha en individuell opplæringsplan i henhold til PPTs sakkyndige vurderinger og anbefaling av tiltak, er at man kan stille riktige forventninger til elevene.

Rapporten refererer til vellykkede tiltak for inkludering i andre land. Man skal være ytterst forsiktig med å generalisere resultater fra andre land med andre utdanningssystemer til Norge. Dette er eksempelvis land som i mye større utstrekning enn Norge, har spesialskoler, slik at barna med de største behovene kanskje ikke er med i undersøkelsene.

Sammenheng mellom god psykisk helse og læring:

Vi oppfatter at rapporten gjør et skille mellom det å forstå elevens behov og utfordringer *enten* ut fra konstitusjonelle faktorer som sykdom eller funksjonshemming *eller* ut fra praksis i skolen. Her legges en forenklet forståelse av særlig psykiske lidelser og diagnoser til grunn. Innenfor moderne utviklingspsykologi er det ingen motsetning mellom diagnoser og det å forstå barnet i en relasjonell kontekst. Diagnoser kan gi viktig informasjon om hvilke symptomer og plager barnet har, men det ligger i psykiske lidelsers natur at slike plager både kan utløses og opprettholdes av lærings situasjon og relasjonelle faktorer. En kan ikke skille mellom læring, utvikling og psykisk helse i barn og unges liv. Psykologforeningen mener utvalget i for liten grad legger vekt på disse sammenhengene.

Psykologkompetanse i PPT er viktig for å se barnets læring, utvikling og psykiske helse som en helhet. Mange barn og unge som mottar tiltak fra PPT har psykiske vansker som krever særlig tilpasning av tiltak rettet mot å bedre lærings situasjonen.

Desto mer underlig er det at ekspertgruppen med et pennestrøk har fjernet psykologene som en del av tilbudet som i dag gis av Pedagogisk *psykologisk* tjeneste. Eksempelvis vil et planlagt utviklingsløp for et barn fordre psykologisk kunnskap om vanlige utviklingsforløp og hvilken betydning ulike tilstander og utfordringer vil ha på kort og lang sikt. Ved å utelate disse perspektivene kutter man bort helt essensielle kompetansebehov som barnehager og skoler trenger for å kunne legge til rette for god tilpasset læring.

Psykologforeningen mener utvalgets virkelighetsbeskrivelse er for unyansert og mangelfullt til å understøtte deres konklusjoner om å omorganisere PP-tjenesten og fjerne de individuelle rettighetene i opplæringsloven.

B) Rettighetene i opplæringsloven må beholdes

Vi mener rettighetene etter opplæringslovens § 5-1 bør beholdes fordi

- Uten juridisk forankring er det lett å tenke seg at hensynet til barn og unge med særskilte behov kan tape når knappe skoleressurser skal fordeles.
- Sakkyndigvurderingenes dørråpnerfunksjon til rettigheter som forvaltes av NAV, bydelstjenester etc., kan bli borte.
- Foreldre som opplever ikke å bli hørt, mister adgangen til å klage til Fylkesmannen.
- Fravær av lovforankring kan åpne opp for et marked for private utredninger. Resultatet kan bli en sosioøkonomisk slagside der de med færrest sosiale ressurser havner bakerst i køen av de som trenger hjelp.

Framfor å fjerne en rettighet, bør det startes et systematisk arbeid for å forbedre praksis. PPT må være i tettere dialog med skoler og barnehager for å få ned antallet henviste barn. Det bør vurderes om enkeltvedtak skal kunne fattes på bakgrunn av mindre omfattende sakkyndige vurderinger. Mange barn har epikriser/utredninger fra andre instanser.

C) Mer kompetanse og bedre organisering

Verken PPT eller en ny pedagogisk støttetjeneste har kapasitet til å vareta alle læreres støtte- og veiledningsbehov. Når 1300 stillinger fordeles, slik utvalget foreslår, blir det uansett en svært liten andel på hver skole og barnehage.

Det rettes for lite oppmerksomhet i rapporten mot *kompetanseheving* hos ansatte i skolen. For mye opplæringsansvar legges på assistenter, og det trengs flere spesialpedagoger. Et tiltak kan være å utvide rammen i skolen paragraf 1-3 tilpasset opplæring og styrke alternative opplæringstilbud.

Psykologforeningen mener det er stort behov for *mer ressurser* til direkte veiledning og støtte til ansatte i barnehage og skole. Dagens ressurstilfang er ikke tilpasset skolens ansvar for å gi tilpasset opplæring.

I forbindelse med sakkyndig utredning og tiltak trengs effektevaluering og det er viktig å innarbeide underveisevalueringer som ekspertutvalget trekker frem.

For å få bedre spesialundervisning bør man se på hvordan de ulike aktørene kan samarbeide mer effektivt til beste for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Det bør vurderes hvordan PP-tjenesten kan samvirke i en felles tjenesteutvikling i kommunene for barn og unges psykososiale behov. PPT/PPTO har allerede et ansvar for ungdom og voksne som trenger mer hjelp. De har allerede etablerte samarbeidsstrukturer med barnehager og skoler. De bedrer helse om de hjelper elever til å lære og mestre i skolen. Det er stort behov for å integrere

psykisk helsearbeid på alle nivåer fra barnehage til videregående skole og samtidig avgjørende å ivareta den uavhengige rollen sakkyndige vurderinger har i skolen i dag. Det bør vurderes om den rollen PPT har som kompetanseleverandør til barnehager og skoler kan styrkes gjennom et nærmere samvirke med kommunenes psykiske helseteam/barne- og familietjenester i sine mange organiseringsformer. I tillegg uttrykker psykologer i PPT at de er avhengig av Statped for å kunne imøtekomme de mer sjeldne, eller svært sammensatte vanskene enkelte barn har.

Norsk psykologforening støtter behovet for å styrke opplæringstilbudet til barn og unge med særskilte behov og det er behov for økte ressurser og kompetanse til dette i skolen. Vi mener det er viktig å se psykiske helseforhold i relasjon til læringsutfordringer og at psykologisk kompetanse derfor er nødvendig. Det er behov for en grundigere gjennomgang og mer nyanserte og helhetlige vurderinger som grunnlag for så omfattende endringer som foreslås i ekspertgruppens rapport.

Med vennlig hilsen
Norsk psykologforening

Heidi Svendsen Tessand
Visepresident